

COĞRAFYADA ÖĞRENCİ BAŞARISI

*Alaattin KIZILÇAOĞLU

Özet

Çeşitli öğretim programlarında yer alan kazanımları kullanarak coğrafyada öğrenci başarı düzeylerini ifade etmek mümkündür. Ülkemizde ilköğretimde hayat bilgisi, fen ve teknoloji, sosyal bilgiler öğretim programlarındaki kazanımların bir bölümü ile ortaöğretimde coğrafya öğretim programındaki kazanımların tümü coğrafya ile ilgilidir. Bu çalışmada, ilgili programlardaki kazanımlar referans alınarak öğrenci başarı düzeyi üç farklı sınıf seviyesinde (beşinci, sekizinci, on ikinci sınıfların sonu) organize edilmiştir. Bu üç farklı sınıf seviyesindeki öğrencilerin kazanım durumuna üç farklı açıdan (bireylerin kazanımlardaki seviyeyi yakalayamaması, yakalaması ve aşması) bakılmaktadır. Bu sayede öğretmenler, kazanımlara ulaşmayı hedefleyen, kazanımlar seviyesinde çalışan ve kazanımların ilerisinde giden öğrencileri tanıyacaklar ve öğrencilerinin coğrafya bilgilerini değerlendirmek için uygun test araçlarını geliştirebileceklerdir. Üç farklı sınıf seviyesinde öğrenci başarı düzeylerinin kazanımlar seviyesinde ya da üzerinde oluşu ülkemizdeki coğrafya eğitiminin amacına eriştiğinin bir göstergesi olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya eğitimi, Coğrafya Öğretimi, İlk ve Ortaöğretim

STUDENT ACHIEVEMENT IN GEOGRAPHY

Abstract

It is possible to determine student success level by using the learnings in different teaching programs. The objectives in geography education and teaching life, science and technology and social sciences are all about geography. In this study, by referring to the objectives related to those programs above mentioned, success level of the students has been organized in three different course levels (the

* Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Yrd. Doç. Dr., e-mail: alaattin@balikesir.edu.tr

end of 5th, 8th and 12th year courses). The learnings of the students have been evaluated in three aspects being more successful than the expected level. In this way the teachers will be able to develop suitable measuring devices in geography teaching. Defining their level at or above the expected level will sign that geography education has reached its aim.

Key Words: Geography Education, Geography Teaching, K-12

GİRİŞ

İlk ve ortaöğretim kurumlarımızda coğrafyada öğrenci başarısının yeterli düzeyde olması, öğrenciler ve dolayısıyla toplumumuzun geleceği açısından son derece önemlidir. Her toplumda coğrafi açıdan iyi eğitilmiş bireylere gereksinim vardır. Coğrafya eğitimi aracılığıyla öğrenciler dünyanın farklı ekonomilerini, kültürlerini, mekanlarını ve insanlarını ve onların kendileri ile olan bağlantı ve ilişkilerini anlamaya başlarlar. Bu, günümüz toplumu için hayati bir bilgidir. Bütün ülkelerin, günümüz küresel ekonomisi ile rekabet edebilmeleri, dünyada çevrenin kalitesini garanti altına alabilmeleri ve dünyayı paylaşan farklı insanların kültürünü kavrayabilmeleri vatandaşlarının dünya bilgisine bağlıdır (Taş, 2005). Nitelikli bir coğrafya eğitimi öğrencilerin, yaşadığımız karmaşık yapıdaki dünyayı algılamasına ve ifade etmesine, onların dünyadaki yerlerini almalarına, farklı mekanları ve kültürleri tanımlarına yardımcı olur.

Ülkemizde ilk ve ortaöğretimde çeşitli derslerin öğretim programlarında yer alan coğrafya disiplini ile ilgili kazanımlar, öğrencilerin coğrafyayı daha iyi anlamalarını ve onların sorumluluk sahibi vatandaşlar olarak yaşamalarını sağlamak için dizayn edilmeye çalışılmıştır. Bu kazanımlar, değişik sınıf seviyelerinde öğrencilerden neler beklendiğini ortaya koyar.

Türkiye’de ilk ve ortaöğretimde Coğrafya bilimine ilişkin kazanımların yer aldığı öğretim programları (MEB, 2005 a,b,c,d) şunlardır:

1. Hayat Bilgisi Öğretim Programı (1., 2. ve 3. sınıflar)
2. Fen ve Teknoloji Öğretim Programı (4., 5., 6., 7. ve 8. sınıflar)
3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (4., 5., 6. ve 7.sınıflar)
4. Coğrafya Öğretim Programı (9., 10., 11. ve 12.sınıflar)

Yukarıda bahsi geçen öğretim programlarının ilk üçünün kazanımlarının bir bölümü, sonuncusunun ise tamamı coğrafya ile ilgilidir.

Öğretim programlarında coğrafya eğitimi ile ilgili olan kazanımlar, öğrencilerin yaşadıkları alandan başlayarak ülkemiz ve Dünya ile ilgili coğrafi bilinç kazanmalarını, edindikleri coğrafi birikimi gelecekteki yaşantılarında etkin bir şekilde kullanmalarını sağlamaya yönelik hazırlanmıştır (MEB, 2005a). Söz konusu kazanımlar öğrencilerin, coğrafi bilgilerini gerçek hayatta karşılaştıkları problemleri çözmeye ve hayat boyu öğrenmeleri için bir temel olarak kullanabilmeleri amacıyla hazırlanmıştır. Her kazanım, öğrencilerin coğrafi olarak düşünmelerini cesaretlendirmeli ve onların yaşamları boyunca karar vermelerinde kullanacakları coğrafi araştırma becerilerini pratik uygulamalara dönüştürebilmelidir (GFL, 1994).

Öğretim programlarındaki kazanımları kullanarak coğrafyada öğrenci başarı seviyelerini ifade etmek mümkündür. Bu ifade üç sınıf seviyesi temeline göre organize edilmiştir (beşinci, sekizinci, on ikinci sınıfların sonu). Bu üç sınıf seviyesindeki öğrencilerin yeterliliğini içine alan bu kapsam, öğrenci başarısının spesifik derecelerini tespit etmek için öğretmenlere yardım eden bir referans çerçeve sağlar (bir bireyin standartlardaki seviyeyi yakalayamaması, yakalaması ve aşması). Öğretmenler, kazanımlara ulaşmayı hedefleyen, kazanımlar seviyesinde çalışan ve kazanımların ilerisinde giden öğrencileri tanıyabileceklerdir. İlave olarak, onlar, öğrencilerinin coğrafya bilgilerini değerlendirmek için uygun test araçlarını geliştirebileceklerdir (GFL, 1994).

Bu çalışmada, üç sınıf düzeyinde (beşinci, sekizinci, on ikinci sınıfların sonu) öğrenci başarı seviyesini tespit etmek için ilk ve ortaöğretimde coğrafya ile ilgili kazanımların yer aldığı öğretim programlarındaki (hayat bilgisi, fen bilgisi, sosyal bilgiler, coğrafya) kazanımlar tetkik edilmiştir. Beşinci sınıfa ait öğrenci başarı seviyelerinin belirlenmesinde ilköğretimin hayat bilgisi (MEB, 2005d), fen ve teknoloji (MEB, 2005c) ile sosyal bilgiler (MEB, 2005b) öğretim programlarının ilk kademeye ilişkin kazanımları, sekizinci sınıfa ait öğrenci başarı seviyelerinin belirlenmesinde ilk kademedeki kazanımlara ilave olarak ilköğretim sosyal bilgiler ile fen ve teknoloji öğretim programlarının ikinci kademeye ait kazanımları, on ikinci sınıfa ait öğrenci başarı seviyelerinin belirlenmesinde ilköğretimde coğrafya ile ilgili

kazanımları içeren programların kazanımları ile ortaöğretim coğrafya öğretim programının (MEB, 2005a) kazanımları dikkate alınmıştır. Öğrencilerin başarı düzeyi, kazanımlara ulaşmış, ulaşmadığı ya da kazanım düzeylerinin üzerinde göstereceği performansa göre değerlendirilmiştir.

1.BEŞİNCİ SINIF İÇİN BAŞARI SEVİYESİ

1.1 KAZANIMLARA ULAŞMAYI HEDEFLEYEN BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİ

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen beşinci sınıf öğrencileri çok temel coğrafi fikirlere sahiptirler ve ancak çok sınırlı biçimde bilgilerini sunabilirler (GFL, 1994). Yapısal kavramları öğrenmede yetersizdirler. Çizdikleri kavram haritalarında kavram yanlışlarına çok sık rastlanır.

Bu öğrenciler, çoğu zaman temel yer adı öğrenmenin ötesine geçemezler. Onların zorlandıkları konular, bilginin ayrı elementleri arasındaki ilişkilere karar vermek ve okuma/yazma becerilerindeki yetersizliklerden dolayı coğrafyadaki temel fikirlerin önemini açıklayamazlar. İlave olarak, onlar dar bir kelime hazinesine sahiptirler ve coğrafi sorulara cevap verecekleri zaman, verdikleri cümleler bir bütünlük oluşturmayıp, çok basit açıklamalar şeklindedir (GFL, 1994).

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen beşinci sınıf öğrencileri, kendilerine anlatılan konularda başarılıdır. Bu öğrenciler, kendilerine anlatılan mekanlara benzer mekanlar hakkında bilgi verildiğinde konuya hakim olurlar. Öğrenmeyi genellikle tek başına gerçekleştiremezler, öğretmene bağımlıdır (GFL, 1994).

Bu öğrenciler, basit düzeyde bazı coğrafi tanımları yaparlar. Yerçekilleri, hava olayları ve doğal afetler gibi fiziki olayları basit bir şekilde ifade edebilirler. Bir Türkiye haritasında coğrafi bölgeleri gösterip, adlarını söyleyebilirler, ancak bölgeler arasındaki yerçekilleri, hava olayları ve doğal afetler açısından benzerlikleri ve farklılıkları algılayamazlar.

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen beşinci sınıf öğrencileri, okudukları metinlerin algılanmasını kolaylaştıracak görsel unsurların içeriğindeki ipuçları ve

açıklamaları anlayamazlar. Çevresinde cereyan eden olay ve olgular arasında ilişkiler kurabilme, benzer ve farklı yönlerini ortaya koyabilme güçlüğü yaşarlar. Gözlediklerini daha önce öğrendikleri ile karşılaştırabilme ve ilişkilendirebilmesi zayıftır.

Bu öğrencilerin, dikkatlerini belli bir olay ya da olguya yoğunlaştırmaları zayıf olduğu için olay ve olguların farkına varmaları ve çevrelerindeki olayları algılayarak daha etkin öğrenmeleri zordur. Gözlem becerileri zayıf olan bu öğrencilerden çevresinde çok iyi bildikleri bir yer ile ilgili akıllarına gelen her şeyi yazmaları ve söylemeleri istendiğinde çok basit ve birbirleriyle bağlantısı zayıf cümleleri sıralarlar (GFL, 1994).

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen beşinci sınıf öğrencileri, öğretmenin üniteler arası ve dersler arası ilişkilendirme çabaları esnasında verdiği basit örnekleri algılayabilirler. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri yeterince gelişmemiştir. Onlara gerçek hayata ilişkin konuları ifade etmeleri ya da yazmaları istendiğinde çok basit açıklamalar yapabilirler. Grup tartışmalarında genellikle sessizdirler. Onların etkinlikler çerçevesinde üretmiş oldukları ürünler (resim, proje, poster, şarkı sözü, Powerpoint sunusu, maket vb) genellikle basittir. Bu ürünler aileleri ve çevreleri ile paylaşılmak üzere sergilendiğinde, kazanımların ilerisindeki beşinci sınıf öğrencilerin ürettiklerinin yanında oldukça sade kalırlar.

Bu öğrenciler, yakın çevresi ya da toplumu ilgilendiren hususlarda ihtiyaçların karşılanması için fikir üretme, bu fikri etrafına yayma, görüşme, tartışma, uzlaşma ve eylemde bulunma konusunda yetersizdirler. Çevrelerine ilişkin hazırlamış oldukları zihin haritaları detaylardan yoksun ve zaman zaman da hatalar içerir. Yaşadıkları yer ya da okul çevresine ilişkin çizdikleri krokiler yüzeyseldir.

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen beşinci sınıf öğrencilerinin, mekanı algılama becerisi düşüktür. Mekanı algılama; ortamdaki unsurları fark edip söyleme ve basit bir şekilde onların niceliklerini ve niteliklerini tanıtmaya ile sınırlı kalmaktadır. Aynı mekanın farklı biçimlerde ifade edemezler. Mekana ilişkin haritaları okumakta güçlük çekerler. Mekana ilişkin bilgilerden yola çıkarak hazırlamış oldukları çizimler oldukça basittir. Varlıklar arasındaki ilişkileri kavrama düzeyi, coğrafi kavramları algılama düzeyi düşüktür.

Bu öğrenciler, bilgiyi uygun ve farklı biçimlerde (harita, grafik, tablo, diyagram, küre) kullanma, düzenleme ve geliştirme konusunda yetersizdirler. Harita, plan, kroki, grafik, diyagram çizme ve yorumlamada güçlükler yaşarlar.

Kazanımlar seviyesine ulaşmayı arzu eden beşinci sınıf öğrencileri, fiziksel özellikler ve politik sınırları gösteren harita ve küreleri kullanabilirler (GFL, 1994). Türkiye'nin kabartma haritası üzerinde yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanırlar. Yaşadığı bölgedeki yerçekillerinin özelliklerini diğer bölgelerdekiler ile kıyaslayamazlar. Söz konusu yerçekillerinin yaşadığı bölgedeki insanların faaliyetlerine etkisini değerlendiremezler. Türkiye haritası üzerinde Toros Dağları ve Çukurova gibi önemli sahaları gösterebilirler. Bu sahaların sahip olduğu özelliklere ilişkin algıları genellikle zayıftır.

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen beşinci sınıf öğrencileri, ilk kez gittikleri bir yerde yönleri bulmakta güçlük çekerler. Başkalarına yönleri kullanarak gidecekleri yerleri tarif edemezler. Herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü belirlemeye yönelik yöntemleri uygulamada zayıftırlar. Ev ya da okulun farklı mekanlarının hangi coğrafi yöne doğru konumlandığını tespit etmede zorlanırlar. İyi bildiği bir yerin krokisini çizmede beceri sahibidirler.

Bu öğrenciler, farklı mekanlara ait görüntüler içeren fotoğrafları birbirleriyle kıyaslarken zorlanırlar. Fotoğraflardaki insanları, binaları, kıyafetleri ve faaliyetleri karşılaştırma düzeyleri düşüktür. Fotoğraflardan çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunma ve bu toplumları kendi çevresinde yaşayanların günlük yaşamları ile ortak ve farklı yönlerini çıkarmada zayıftırlar. Fotoğraflar, gazete haberleri ve resimleri inceleyerek, bunlar hakkında coğrafi sorular sorma, coğrafi bilgi edinme, bu bilgileri organize etme ve analiz etme becerileri zayıftır.

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen beşinci sınıf öğrencileri, basit grafikler ve tabloları kullanabilirler. Ülkemizin yıllar itibarıyla çimento üretimini gösteren bir tablodan, yıllık çimento üretim miktarlarını anlayabilirler fakat tablodaki verilerin karşılaştırılması ile ilgili soruları cevaplayamazlar. Çimento üretimindeki değişiklikleri içeren tablodaki verilerden yola çıkarak, Türkiye'de bu açıdan yaşanan gelişmeleri

değerlendiremez ve yaşanan gelişmelere ilişkin bir senaryo oluşturamazlar. Bu öğrenciler, sınırlı ölçüde parça-bütün ilişkilerini analiz edebilme yeteneğe sahiptirler.

Bu öğrencilerin, kalıcı öğrenme sağlayan araçlardan grafik ve diyagramlardaki sayısal bağlantıları görebilme becerisi düşüktür. Konuları somutlaştıran, kalıcı öğrenme sağlayan grafik ve diyagramlardaki bilgilerin farkına varma, karşılaştırma, sonuç çıkarma, bunlardaki verileri kanıt göstererek genellemeler yapma yetisi düşüktür. Hava koşulları, ekonomik aktiviteler, sosyal yaşama ilişkin yapmış olduğu gözlemlerden ve anketlerden elde ettiği verileri organize edemezler. Görsel kanıtlar kullanılmadığında kavramları açıklamada, somutlaştırmada, kavramlar arasındaki ilişkileri algılamada zorluk yaşarlar.

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen beşinci sınıf öğrencileri, okul çevresine düzenlenecek bir gözlem gezisi öncesi gidilebilecek bir yerin basit bir krokisini hazırlayabilirler. Gezi sırasında coğrafi çevrede gördükleri her şeyi listelemeleri istendiğinde önemli noktaları kaçırmazlar. Sınıfa döndüğünde listelenen unsurları doğal ve beşeri unsurlar biçiminde ikiye ayırmakta güçlük yaşarlar. Listeledikleri unsurların bulunduğu sahada insanların yapmış oldukları ve yıllar sonra bu sahada insanların yapabilecekleri değişiklikleri ifade etmekte oldukça zorlanırlar.

Bu öğrencilerin okul içindeki ve dışındaki olaylara bakarak, gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarda karşılaştırmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri sınırlıdır. Kişisel ve toplumsal sorunlara çözmede kendine özgü görüşler üretme potansiyeli sınırlıdır (MEB, 2005a). Tecrübe ve hatalar, bu gruptaki öğrencilerin problem çözme becerilerini karakterize eder. Bir cevap ya da çözüm hazır olarak elde değilse, onlar projeyi hemen terk ederler ve başka bir şey yapmaya başlarlar. Bir haritanın kullanımını gerektiren bir yer ve onun konumu ile alakalı problemleri içeren bir soru ile karşılaştıklarında, çok temel ve sözlü basit bir tavır içinde cevap verirler. Bir görevi tamamlamaları için, harita, ders kitabı, öğretmenin dağıttığı notlar ve temel referans çalışmalarından bilgileri içeren, adım adım yardıma ihtiyaçları vardır (GFL, 1994).

Bu öğrenciler, kazanmış oldukları coğrafi becerileri kullanırken karar verme konusunda güçlük çekerler. Örneğin, yakın çevrede bir yere düzenlenecek bir gezi

planı önerisi hazırlamaları istendiğinde, üretmiş olduğu önerinin uygun olup olmadığını yargılayamazlar ya da karar veremezler ve alternatifler oluşturamazlar. Doğal ve beşeri olaylar arasındaki ilişkiyi kavramakta yeterli olmadıkları için yapmış oldukları önerinin sonuçlarını tahmin edemez ve savunamazlar. Farklı fiziki ve beşeri ortamlar arasındaki sebep sonuç ilişkilerini algılayamazlar. Doğal ortamda cereyan eden hadiseler ile insan faaliyetlerinin farklı yönlerini tanımlamaları istendiğinde bunu başaramazlar (GFL, 1994).

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen beşinci sınıf öğrencilerinin başarı seviyeleri şu şekilde özetlenebilir (GFL, 1994): Dikkatlerini çok kısa topladıklarından dolayı, ellerine yapmaları için verilen bir görevden kolayca başka tarafa doğru çekilme eğilimi, taşıma sistemleri ve telekomünikasyon araçları gibi araçlarla yerel toplum arasındaki ilişkiyi anlamakta yetersizlikler gösterme, çok iyi okuma, yazma ve kelime bilgisine sahip olmama, farklı yerler ve onların lokasyonları hakkında kesin olmayan algılar gösterme, diğer kültürleri uygun şekilde bilmediğinden dolayı etnik kültür eğilimi, yerel bir harita üzerinde, yer bulmayı nasıl yapacağını bilir fakat yine bir harita üzerindeki enlem ve boylamın prensiplerini uygulayamama ve insanların doğal ortamlara nasıl adapte oldukları ya da karar vermede doğal ortamın nasıl etkili olduğunu anlamada bir düzensizlik gösterme.

1.2 KAZANIMLAR SEVİYESİNDEKİ BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİ

Beşinci sınıfta kazanımlar seviyesinde performans gösteren öğrenciler, önemli yapısal kavramları tanımlayabilirler ve belirli bir tutarlılıkta önemli temel coğrafi fikirleri izah edebilirler. Doğal ve beşeri sistemleri bulmada haritaları kullanabilirler. Yapmış oldukları tanımlarda uygun coğrafi ifadeleri seçerek, kazanımlara ulaşmış olduklarını gösterirler. Bu öğrenciler, öğretmenin rehberliğinde zorlanmadan farklı kaynaklardaki bilgilere erişebilirler (GFL, 1994). Yeterli düzeyde bir kelime hazinesine sahiptirler ve coğrafi sorulara cevap verecekleri zaman, verdikleri cümleler ile bir bütünlük oluşturabilirler.

Bu öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri yeterince gelişmiştir. Onlara gerçek hayata ilişkin konuları ifade etmeleri ya da yazmaları

istendiğinde çok yeterli düzeyde açıklamalar yapabilirler. Grup tartışmalarında genellikle aktiftirler. Onların etkinlikler çerçevesinde üretmiş oldukları ürünler (resim, proje, poster, şarkı sözü, Powerpoint sunusu, maket vb) genellikle niteliklidir.

Bu öğrencilerin, mekanı algılama düzeyi yüksektir. Mekanı algılama; ortamdaki unsurları fark edip söyleme ve onların niceliklerini ve niteliklerini tanıtmada başarılıdır. Aynı mekanı farklı biçimlerde ifade edebilirler. Harita okuma becerileri gelişmiştir. Varlıklar arasındaki ilişkileri kavrama düzeyi, coğrafi kavramları algılama düzeyi gelişmiştir.

Bu öğrenciler, farklı fiziki ve beşeri olaylar arasındaki sebep sonuç ilişkilerini algılayabilirler. Fiziki ortamda meydana gelen hadiseler ile insan faaliyetlerinin farklı yönlerini tanımlamaları istendiğinde başarılı bir şekilde bunu ifade edebilirler.

Bu öğrenciler, okudukları metinlerin algılanmasını kolaylaştıracak görsel unsurların içeriğindeki ipuçları ve açıklamaları anlayabilirler. Çevresinde cereyan eden olay ve olgular arasında ilişkiler kurabilme, benzer ve farklı yönlerini ortaya koyabilme yeterliliğine sahiptirler. Gözlediklerini daha önce öğrendikleri ile karşılaştırabilir ve ilişkilendirebilirler.

Kazanımlar seviyesindeki beşinci sınıf öğrencileri, yakın çevresi ya da toplumu ilgilendiren hususlarda ihtiyaçların karşılanması için fikir üretme, bu fikri etrafına yayma, görüşme, tartışma, uzlaşma ve eylemde bulunma konusunda yeterlidirler.

Bu öğrenciler, çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki önemli mekanları tanırlar. Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırabilirler. Ailesinde ve çevresindeki kültürü yansıtan öğeleri fark ederler. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterirler (MEB, 2005b).

Kazanımlar seviyesindeki beşinci sınıf öğrencileri, harita, fotoğraf, gazete haberi ya da resimlerdeki yerlerin fiziki ve beşeri özelliklerini birbirleri ile kıyaslayabilirler. Çevresinde meydana gelen hava olaylarına ilişkin gözlemlerini grafiklere aktararak, grafikteki bilgileri yorumlayabilirler. Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda

bulunabilirler. Kendisi ile başka bir toplumdaki (İrlanda, Kırgızistan, Kanada, Nijerya, Singapur gibi) yaşatlarının günlük yaşamlarını karşılaştırabilirler.

Kazanımlar seviyesindeki beşinci sınıf öğrencileri, bilgiyi uygun ve farklı biçimlerde (harita, grafik, tablo, diyagram, küre) kullanma, düzenleme ve geliştirme yeteneklerine sahiptirler. Harita, plan, kroki, grafik ve diyagram çizme ve yorumlamada fazla güçlük çekmezler.

Kazanımlar seviyesindeki beşinci sınıf öğrencileri, Türkiye kabartma haritası üzerinde yaşadığı bölgenin ve ülkemizin yüzey şekillerini genel olarak tanırlar. Genel hatları ile coğrafi bölge sınırlarımızı çizebilirler. Bu bölgelerin fiziki özellikleri ile burada yaşayan ve çalışan insanlar arasındaki temel ilişkileri ifade edebilirler.

Bu öğrenciler buldukları sınıf seviyesine uygun grafik ve diyagramlardaki sayısal bağlantıları görebilme becerisini kazanmışlardır. Grafik ve diyagramlardaki bilgilerin farkına varma, karşılaştırma, sonuç çıkarma, bunlardaki verileri kanıt göstererek genellemelere erişmede başarılıdır. Hava koşulları, ekonomik aktiviteler, sosyal yaşama ilişkin yapmış olduğu gözlemlerden ve anketlerden elde ettiği verileri organize ederek, analiz edebilirler.

Bu öğrenciler, çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulurlar. Çevresindeki bir yerin krokisini çizebilirler. Çevresinde gördüğü doğal ve beşeri unsurları birbirlerinden ayırt edebilirler (MEB, 2005b).

Bu öğrenciler, efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunabilirler (MEB, 2005b). Örneğin, Ağrı Dağı ile ilgili bir efsaneyi okuduktan sonra, bu efsanede geçen coğrafi özellikleri belirleyebilirler.

Gözlem becerileri gelişmiş olan bu öğrencilerden çevresinde çok iyi bildikleri bir yer ile ilgili akıllarına gelen her şeyi yazmaları ve söylemeleri istendiğinde nitelikli cümleler ile konuyu ifade edebilirler.

Bu öğrenciler bir kıta ile ülke ya da bir şehir ve coğrafi bölge arasındaki farkları açıkça ayırt edebilirler. Bir yerin konumunun fiziki özellikleri nasıl etkilediğini de açıklayabilirler.

Bu seviyedeki öğrenciler, kendilerince bir dünya geliştirmişlerdir ve kıyafet, ayakkabı, bilgi ve ham madde gibi maddelerin diğer bölgelerden gelmek zorunda olduğunu anlayabilirler. Onlar, yerleşimcilerin bir yere nasıl adapte olduklarını ve buralara teknoloji ve kültürel değerleri nasıl ilettiklerini gösteren örnekler sağlayabilirler. Buldukları ortam ile insanların nasıl etkileşime geçtiklerinin farkında olduklarından dolayı, bu gibi öğrenciler, geleceğe ait eğilimleri gerçekçi ve mantıklı yollarla tahmin edebilirler. Bu yüzden, günlük tecrübelerinin ötesinde dünyanın değişik yerleri ile nasıl bağlantıya sahip olduklarını inandırıcı olarak tanımlayabilirler (GFL, 1994).

Kazanımlar seviyesindeki beşinci sınıf öğrencileri; problem çözme yeteneğine sahiptirler. Bu öğrenciler okul içindeki ve dışındaki olaylara bakarak, gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarda karşılaştırmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri yeterli düzeydedir. Buldukları yaş seviyesine göre coğrafi bilgi edinme, coğrafi bilgiyi organize ve analiz etmede beceri sahibidirler. Coğrafi bilgi edinme maksadıyla, farklı kaynaklardan bilgi elde etmede yeterince araştırma becerisine sahiptirler. Doğal afetler konusunda yeterince bilgi sahibidirler. Ülkemizin farklı yerlerinde, yaşadıkları saha ve yakın çevresinde meydana gelmiş olan afetlere ilişkin bir konu (deprem, sel gibi) kendilerine sunulduğunda, konuya nispeten hakim bir şekilde durumu değerlendirebilirler. Bu öğrenciler, problemlerin çözümüne yönelik alternatifler sunabilirler, bu alternatifleri niçin ürettiklerini yeterince savunabilirler (GFL, 1994).

Kazanımlar seviyesindeki beşinci sınıf öğrencilerinin başarı düzeyleri şu şekilde özetlenebilir (GFL, 1994): Coğrafi kelimeler ve fikirler hakkında sağlam bir bilgiye sahip olma, farklı yerleri göstermek için harita ve küreyi kullanabilip, lokasyon ile ilgili verileri toplayabilme, koordinat sistemi ile enlem ve boylamları kullanarak, yer yüzündeki spesifik yerlerin lokasyonunu bulma becerilerine sahip olma, doğal yaşam ortamları ve kültürel konular hakkında, birden fazla bakış açılarına sahip olma, küresel kavramı oturmuş ve buna bağlı olarak da ekonomik ve

politik karşılıklı bağımlılığın farkında olma, farklı yerler arasındaki benzerlik ve farklılıkları gösteren basit karşılaştırmaları yapabilme, insanların fiziki doğal ortamlara nasıl adapte olduğunu ve ondan nasıl etkilendiğini gösterebilme, coğrafi bilgiyi çok farklı kaynaklardan elde edebilme, coğrafi konular için alternatif çözümler geliştirebilme ve birlikte öğrenme metotlarını takip ederek etkili öğretim durumlarına katılabilme.

1.3 KAZANIMLARIN İLERİSİNDEKİ BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİ

Kazanımların ilerisinde performans gösteren beşinci sınıf öğrencileri; coğrafi bilgi edinme, coğrafi bilgiyi organize etme ve analiz etme hususlarında kazanımlar seviyesindeki öğrenciden çok daha üstün bir performans gösterirler. Bu öğrencilerin sormuş oldukları coğrafi sorular ve coğrafi sorulara verdikleri cevaplar yeterince niteliklidir. Coğrafya bilimine ilişkin sahip oldukları kelime hazineleri, kazanımların ve sınıfta anlatılanların çok ötesindedir (GFL, 1994).

Bu gruptaki öğrenciler, harita, diyagram, tablo ve diğer çizimlerden coğrafi bilgiler edinerek, bu bilgileri analiz edebilirler. Harita ve grafikler çizerler, tablolar hazırlayabilirler. Çok farklı kaynaklardan yararlanarak coğrafi bilgiyi edinirler ve bilgileri diğer derslerde de kullanabilirler (GFL, 1994). Kazanımların ilerisindeki öğrenciler dünyayı tanıma merakını taşırlar. Dünyanın farklı mekanlarının özelliklerini, buralar da yaşayan insanların faaliyetlerini ve kültürel özelliklerini örneklerle açıklayabilirler.

Kazanımların ilerisindeki beşinci sınıf öğrencilerinin zihni dünya haritaları gelişmiştir. Bunlar, dünyanın tüm okyanuslarını ve kıtalarını bilirler. Okyanus ve kıtaların en önemli fiziki birimlerini bir dünya haritası üzerinde gösterebilirler ya da dilsiz bir harita üzerine yerleştirebilirler (örneğin, önemli dağlar, göller gibi) (GFL, 1994). Dilsiz harita üzerinde, Türkiye ve komşularını, Avrupa, Asya, Afrika, Kuzey ve Güney Amerika'daki birkaç ülkenin adını yazabilirler. Türkiye haritasına hakimdirler. Yaşadıkları il ile çevresindeki illeri dilsiz harita üzerine yerleştirebilirler. Her coğrafi bölgenin önemli fiziki unsurlarını ya da şehirlerini bilirler. Ayrıca, küresel dayanışmanın önemini iyi düzeyde algılamışlardır. Dünyanın farklı sahalarının niçin birbirine muhtaç olduğunu örneklerle ifade edebilirler.

Söz konusu beşinci sınıf öğrencilerinin problem çözme ve karar verme becerileri üst düzeydedir. Karşılaştıkları problemleri tüm derslerde aldıkları bilgilerin ve becerilerin süzgecinden geçirerek, etkili bir biçimde problemlerini çözebilirler. Fiziki ve beşeri hadiseler arasındaki sıkı ilişkileri görme becerileri yüksektir. Konuları çok yönlü olarak ele alabilirler ve coğrafi analizin ardından karara varırlar.

Kazanımların ilerisindeki beşinci sınıf öğrencilerinin başarı seviyeleri şu şekilde özetlenebilir (GFL,1994): Okuldaki bütün derslerde bağımsız bir öğrenci olarak hareket etme, bir çok konudan hadise ve fikirleri kullanabilme, kompleks coğrafi kavramlar ile çalışırken tutarlılık ve derinlik gösterebilme, hem sözlü hem de yazılı ifadelerde coğrafi sözcükleri birleştirebilme, çeşitli basamaklarda problemleri ifade edip, çözebilme, coğrafi hadiseleri çözerken, seçenekleri tespit edip, alternatifler önerebilme, farklı fiziksel bölgeleri karşılaştırarak, onların insan aktiviteleri için faydalı ya da zararlı olduğuna karar verebilme.

2. SEKİZİNCİ SINIF İÇİN BAŞARI SEVİYESİ

2.1 KAZANIMLARA ULAŞMAYI HEDEFLEYEN SEKİZİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİ

Kazanımların gerisinde fakat kazanımları hedefleyen sekizinci sınıflar, ikinci kademedeki coğrafya için istenen bilgi ve becerilere sınırlı oranda sahiptirler. Bu öğrencilerin bilgi düzeyi zayıftır ve fikir üretmede yetersizdirler (GFL, 1994).

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen bu öğrencilerin düşünme becerilerinin sınırlı oluşu, bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanmalarına engel olur. Harita okumada, haritada kullanılan sembollerin gerçek alanla veya konuyla ilişkisini kurmada yetersizdirler. Görsel materyalleri ve verileri kullanarak çeşitli coğrafi olayların dağılışı ve bu dağılışın nedenleri, sonuçları hakkında çıkarımda bulunamazlar. Bu öğrencilerin hazırlanmış olduğu kavram ve zihin haritalarında kavram yanılgılarına sık sık rastlanılır. Düşünme becerileri, farklı dönem ve mekanlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz etmelerinde yetersiz kalmaktadır. Yaşadıkları çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanımada, insanlar ile doğal çevre

arasındaki etkileşimi açıklamada güçlük yaşarlar. Çevre sorunları ve doğal kaynakların kullanımı gibi önemli coğrafi olayları açıklamada çok sınırlı yeteneğe sahiptirler. Farklı mekanlarda toplum ile çevre arasındaki ilişkinin değişik boyutlarını kavrayamazlar.

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen sekizinci sınıf öğrencileri, coğrafya konuları arasında anlamlı ilişkiler kuramazlar. Fiziki sistemleri (yerçekilleri, iklim, bitki, toprak, sular) ve beşeri sistemleri (nüfus, yerleşme, ekonomik faaliyetler, ulaşım ve iletişim, politika, yönetim, kültür, turizm) oluşturan unsurların birbirleri ile olan bağlantılarını algılayamazlar. Bu ilişkileri anlayabilmeleri için, öğretmenin rehberliğine önemli ölçüde gereksinim duyarlar.

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen bu öğrencilerin öğretim programında verilen etkinlikler çerçevesinde fotoğraf, resim, proje, poster, şarkı sözü, Powerpoint sunusu, maket gibi ürünleri (MEB, 2005b) hazırlama becerisi düşük olup, bunlar aileleri ve çevreleri ile paylaşılmak üzere sergilendiğinde kazanımlar seviyesindeki ve bu seviyenin üzerindeki öğrencilerin ürettiklerinin yanında çok basit kalırlar.

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen sekizinci sınıf öğrencileri, yaşadıkları yerde veya dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen olayları öğrendikleri coğrafi kavramları kullanarak analiz edemezler. Bu olayların sorun boyutlarına ilişkin çözüm önerileri ve geleceğe dönük fikirler üretmezler. Bu öğrenciler, problemleri tanımlamada, problemlere yönelik çözümlere ulaşmada beceri sahibi değildirler. Karar verme becerileri gelişmemiştir. Bir problemin çözümüyle ilgili çeşitli seçenekler arasından birini tercih etmede güçlük yaşarlar. Alternatifler arasından seçim yapmada zorlanırlar. Bu öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma ve özellikle yazma becerileri çok az gelişmiştir. Okudukları metnin ana fikrini çıkarıp, yorumlayamazlar (GFL, 1994).

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen sekizinci sınıf öğrencilerinin başarı seviyeleri şu şekilde özetlenebilir (GFL, 1994): Sınırlı coğrafi bilgiye sahip olma (örneğin, kelime bilgisi, gerçekler, fikirler, harita ve küre becerileri), çok az gelişmiş okuma, yazma ve konuşma becerisinden dolayı mekansal içerikli fikirleri sınırlı bir şekilde gelişmiş olma, yeryüzündeki temel fiziki ve beşeri özellikleri fark edip,

tanımlayabilme, coğrafyadaki fikirleri ancak kendi hayat tecrübeleri ile bağlandırabilme (örneğin, film ya da televizyon seyretme, yolculuk yapma), problem çözmeyi çok basit seviyede yapabilme.

2.2 KAZANIMLAR SEVİYESİNDEKİ SEKİZİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİ

Kazanımlar seviyesinde performans gösteren sekizinci sınıf öğrencileri, bulunduğu sınıf seviyesine uygun düzeyde yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklayabilirler (MEB, 2005b). Temel yapısal kavramları bilirler. Yakın çevresindeki bir coğrafi olayın çok boyutluluğunu fark ederler. Coğrafi olayları izah ederken, coğrafi terminolojiyi etkili bir şekilde kullanabilirler. Zengin sayılabilecek bir kelime hazinesine sahiptirler. Coğrafi sorulara cevap verecekleri zaman sundukları cümleler bir bütünlük oluşturacak biçimdedir. Bilgi transferinde fazla zorlanmazlar. Okuma, yazma ve konuşma becerileri gelişmiştir. Öğrenme aktivitelerine aktif olarak katılabilme yeterliliğine sahiptirler (GFL, 1994).

Bu öğrenciler, farklı dönem ve mekanlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz edebilirler (MEB, 2005b). Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkileri, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirebilirler. Bu gruptaki sekizinci sınıf öğrencileri insanın çevresi ile etkileşiminin çeşitli boyutlarını fark ederek, farklı beceri ve değerleri kullanarak bu etkileşimin neden ve sonuçlarını ortaya koyabilirler. Bu öğrenciler geleceğe yönelik bireysel ve toplumsal bakış açısına sahiptirler. Yaşadıkları yerde ya da dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen olayları okulda öğrendikleri coğrafi kavramları kullanarak analiz edebilirler, bu olayların sorun boyutları için çözüm önerebilir ve geleceğe dönük fikirler ortaya atabilirler (MEB, 2005a; GFL, 1994).

Bu öğrenciler, coğrafyanın bütün bölümleri ve konularını açıklayabilirler. Bu gruptaki sekizinci sınıflar, fiziki ortam, beşeri yerleşimler ve diğer dağılımları etkileyen ilişkiler ve bağları tespit edebilirler. Onlar, bu gibi çok geniş düşünceleri, değişim, farklılık, sistemler ve kültür olarak genelleyebilirler. Coğrafi konulardaki sorulara vermiş oldukları cevaplar bazen tam ve kesin olmasa da, temel bilgilerde üstündürler (GFL, 1994).

Bu öğrenciler, bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler, geliştirirler. Basit istatistik verileri yorumlarlar. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalar üzerinde konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlarlar. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak fiziki sistemlerin beşeri sistemlere etkilerini açıklarlar (MEB, 2005b). Fiziksel ve beşeri hadiseleri bulmada, konum belirlemede harita ve küreleri kolayca kullanabilirler. Haritalardaki yerler hakkında neden ve niçinleri yanıtlayabilirler. Basit düzeyde, harita, plan, kroki, grafik ve diyagram çizebilirler. Haritaların üzerlerinde taşıdıkları bilgileri okuyarak, bir veriyi harita üzerinde basitçe gösterebilirler. Kendi seviyelerine uygun haritalar üzerinde çalışabilirler. Çok farklı kaynaklardan (kütüphane, özel referans kaynakları, basılı ve görsel kaynaklar vb.) bilgiyi bulup, tasnif edebilirler. Söz konusu bilgileri kullanılabilir biçimde planlayıp, yazabilirler.

Bu öğrenciler, problemleri tanımlamada yeterlidirler. Problemlerin çözümüne yönelik hipotezler ortaya atarak, veri ve kaynak araştırması yaparlar. Ardından hipotezleri test ederek, probleme yönelik mantıklı bir çözüme ulaşırlar. Karar verme becerileri gelişmiştir. Çözüm yollarından en uygununa karar verip, çözümü değerlendirebilirler. Gözlem becerileri de gelişmiştir. Gözlemler aracılığıyla olay ve olgular arasında ilişkiler kurarak, benzer ve farklı yönleri ortaya koyabilirler.

Kazanımlar seviyesindeki sekizinci sınıf öğrencilerinin mekansal ve ekolojik görüş açıları nispeten gelişmiştir. Tabiatın kendi içinde ve toplumla tabiat arasındaki kompleks ilişki ağını basit düzeyde ifade edebilirler. Fiziki ve beşeri sistemlerin iç içe olduğunu algırlar. Coğrafi olayların ne kadar kompleks olduğunun farkındadırlar. Mekanlar hakkında kendilerine özgü bakış açıları geliştirmişler, bu bakış açılarını kullanarak farklı mekanları birbirleri ile kıyaslayabilirler, aralarındaki ilişkileri ortaya koyabilirler.

Kazanımlar seviyesindeki sekizinci sınıf öğrencilerinin başarı seviyeleri şu şekilde özetlenebilir (GFL,1994): Coğrafi kavramlarda ve sözcüklerde iyi geliştirilmiş bir temele sahip olma, mekan ve yer, doğal yaşam ortamı ve toplum, mekansal dinamikler ve bağlantıları ile ilgili temel coğrafya konularını bilme, coğrafya ile gerçek hayattaki tecrübeler arasında bağ kurma, fiziki ve beşeri

coğrafyanın dağılım (yayılm), sistem ve oluşumunu anlama, harita, küre ve diğer standart referans kaynaklarının kullanımı konusunda çok gelişmiş olma, tarihi ve çağdaş konuların mekansal içeriğini kavrama, coğrafyanın prensiplerini, sosyal ve doğal yaşam ortamı (çevre) problemlerini çözmek için uygulayabilme.

2.3 KAZANIMLARIN İLERİSİNDEKİ SEKİZİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİ

Kazanımların ilerisindeki sekizinci sınıf öğrencilerinin coğrafi kelime hazineleri sınıfta anlatılanlardan daha ileridir. Önemli kavramları ve temel coğrafi fikirleri farklı biçimlerde rahat ve etkili bir şekilde açıklayabilirler. Farklı konularda geçen olayları ve fikirleri kullanabilirler. Coğrafya konuları ile ilgili uygun içerikleri, yapısal kavramları ve önemli fikirleri hatırlayabilirler. Okuma ve yazma becerileri oldukça gelişmiştir (GFL, 1994).

Kazanımların ilerisindeki sekizinci sınıf öğrencileri, farklı elektronik ve kağıt kaynaklardan coğrafi bilgileri edinirler. Bu öğrencilerin elde ettikleri bilgiler, atlas, ders kitabı, özel referans kaynakları (almanak, ansiklopedi, sözlük, il yıllıkları, dergiler, mikro fişler vb.), basılı ve görsel kaynaklar (gazete, dergi, televizyon vb.) ve bilgisayar veri tabanları gibi çok farklı kaynaklardan gelmektedir (MEB, 2005b; GFL, 1994). Onların yaptığı bütün bu çalışmalar, bu öğrencilerin coğrafi bilgilerinin hem geniş hem de derin olduğunu gösterir. Sonuç olarak, her hangi bir problem çözme durumunda, konu başlığı, beceriler ve bakış açılarını kullanarak çok basamaklı bir yaklaşım takip edebilirler ve hipotezler geliştirip, test ederek, alternatif çözümler ortaya koyabilirler (GFL, 1994). Problemlerin çözümüne yönelik alternatifler sunmada, bu alternatiflerin önemini ifade etmede becerilidirler.

Bu öğrenciler, yeryüzündeki tüm hadiselerin bir mekanda gerçekleştiğinin bilincindedirler. Dünyanın farklı kısımlarında günümüzde ve geçmişteki yaşam koşullarını kıyaslarlar, toplumların farklı zamanlardaki yaşam koşulları hakkında fikir sahibidirler.

Bu öğrenciler, insan, farklı yerler ve doğal yaşam ortamlarının zengin özelliklerini anlayabilirler. Fiziki ve beşeri çevre hakkında zengin bakış açılarına sahiptirler. Fiziki ve beşeri sistemlerin birlikteliğini kavramışlardır. İnsanların fiziki

ortama uyumu ve ondan nasıl etkilenip, onu nasıl etkilediğini açıklayabilirler. Karar verme becerileri oldukça gelişmiştir. Karar verme aşamasında yeterince bilgi ve beceri ile donatılmış olduklarından karar anında çatışma ve kaygı yaşamazlar.

Kazanımların ilerisindeki sekizinci sınıf öğrencilerinin başarı seviyeleri şu şekilde özetlenebilir (GFL, 1994): Coğrafi bilgiyi hatırlamada süreklilik gösterme, çok değişik kaynaklardan coğrafi verileri elde ederek, yorumlayıp, analiz edebilme, problemleri çözerken birden fazla basamak kullanabilme, zaman (geçmiş, şu an ve gelecek) ve mekan (yerel ve global) arasında bağlantılar kurabilme, coğrafi verileri diğer disiplinlerdeki veriler ile karşılaştırıp, zıtlıklarını tespit edebilme.

3.ON İKİNCİ SINIF İÇİN BAŞARI SEVİYESİ

3.1 KAZANIMLARA ULAŞMAYI HEDEFLEYEN ON İKİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİ

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen on ikinci sınıf öğrencileri kazanımlarda ifade edilen yeterliliklere erişememiş, gereken yetenekleri ve bakış açılarını kazanamamışlardır. Bu öğrencilerin okuma, yazma ve ifade etme becerileri yeterince gelişmemiştir. Coğrafi bilgileri yüzeysel, dolayısıyla becerileri de kısıtlıdır (GFL, 1994). Coğrafyanın kavramsal ve kuramsal çerçevesini kavrayamamışlardır. Farklı mekanların nerede olduğunu bilirler. Ancak nasıl ve niçin gibi soruları genellikle cevaplayamazlar.

Bu öğrenciler, coğrafyanın bazı konularını anlayabilirler, fakat kompleks teknoloji toplumunda ve bilgi çağında onların tam fonksiyonel ve verimli olmaları için gerekli derinlik ve anlama genişliğinden mahrumdurlar. Onların, bir yerin fiziki ve beşeri boyutunun mutlak ve göreceli yer bilgileri, orta okul ve lisenin daha alt sınıflarından beri gelişmesine rağmen, bu seviyedeki on ikinci sınıflar çoğu zaman mekansal ilişkilerin doğasını anlayamazlar ya da coğrafyanın özünü hiç bir mekansal içeriğe koyamazlar. Temel sözcükleri anlamaları, bunları etkili kullanma becerisinde olduğu gibi sınırlıdır (GFL, 1994).

Kazanımları hedefleyen on ikinci sınıf öğrencileri, harita üzerinde konum belirlemede genellikle başarılıdırlar. Ancak, haritalar üzerinde yer alan doğal ve beşeri sistemleri oluşturan unsurları izah etmede, yorumlamada ve unsurlar arasındaki ilişkileri ifade etmede yetersizdirler. Doğal ve beşeri sistemlerin oluşum süreçlerini, ilişkilerini ve karşılıklı etkileşimlerini yeterince kavrayamamışlardır (GFL, 1994). Mekansal ve ekolojik bakış açıları zayıftır. Farklı yerler, kültürler ve fiziki yaşam ortamlarını yorumlamada çeşitli görüş açıları üretmeden uzaktırlar. Bu öğrenciler, dünyayı çok farklı bakış açılarından öğrenmeyi anlamamanın bilgi ve becerilerini geliştireceğinin farkında değildirler.

Bu öğrenciler, temel yer bilgisi, hava durumu ve iklim, yer şekilleri ve su döngüsü gibi temel doğal olaylar bilgisine sahiptirler. Onlar, beşeri hadiseler, devletler, şehirlerin dağılışı ve nüfus dağılışı gibi konuları genel işlevler olarak anlarlar. Aynı zamanda onlar, eşya ve servis hizmetlerinin dağılışı, taşıma, iletişim ağı ve göç çeşitlerini içine alan bir dünyadaki farklı yerler arasındaki bağlantıların korunmasının önemini kavrarlar. Fakat onların tam ve kompleks bir coğrafya anlamaları tam olarak gelişmemiştir. Bu seviyedeki standartları hedefleyen öğrenciler coğrafyayı bir bütün olarak görmek yerine coğrafyanın çeşitli parçalarını görürler. Bu disiplinin elemanlarını birbirinden bağımsız düşünürler (GFL, 1994). Coğrafi olaylarla ilgili çok boyutlu düşünebilme becerileri gelişmemiştir. Bu öğrenciler genellikle doğa ve insan sistemlerinin işleyiş ve değişimini kavrayamamışlardır.

Bu seviyedeki öğrenciler, ilk ve ortaöğretimde edindikleri coğrafi bilinci, gelecekteki yaşantılarına yön vermede etkin bir şekilde kullanabilmelerini sağlayacak düzeyden çok uzaktırlar. Coğrafyanın hayatın içindeki yeri ve önemini algılayamazlar. Bu öğrenciler, gerçek hayatta karşılaştıkları problemleri ve çelişkili durumları çözmede coğrafi bilgi ve becerilerini kullanamazlar. Örneğin, bir yerden ev satın alırken ya da bir evi kiralarlarken evin konum analizini yeterince yapamazlar. Evrene ait temel unsurları yaşamla ilişkilendiremezler. Coğrafi olaylar arasındaki ilişkileri belirlemede, bu olaylar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ifade etmede güçlük yaşarlar. Coğrafi süreçlerdeki değişim ve sürekliliğin nedenlerini sorgulayamazlar. Coğrafi bilgiyi toplama ve analiz etmede zorluk yaşarlar. Çeşitli

kaynaklardan değişik biçimlerde bilgiye erişme becerileri zayıftır. Edindikleri bilgi düzeyi ile problemleri çözümler ve aldıkları kararların isabet oranı da düşüktür.

Kazanımlara ulaşmayı hedefleyen on ikinci sınıf öğrencilerinin başarı seviyeleri şu şekilde özetlenebilir (GFL, 1994): Sınırlı bir bilgi temeline sahip olma, düşünme becerileri düşük kavramsal seviyede olma (örneğin, bilgiyi hatırlamada), sadece bir kaç konuda iyi bilgiye sahip olma, bilgi ve anlama genişliği eksikliklerine sahip olma, fiziki ve beşeri hadiseleri seçebilme fakat bunları metin içerisinde belli bir yere koymada problemlere sahip olma, coğrafyanın parçaları arasındaki bağlantıları algılamakta başarısız olma, değişik konular için basit ve tek bir çözüm arama, coğrafyayı genellikle bir yerin konumu olarak algılama.

3.2 KAZANIMLAR SEVİYESİNDEKİ ON İKİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİ

Kazanımlar seviyesinde performans sergileyen on ikinci sınıf öğrencileri coğrafyanın hem fiziki hem de beşeri boyutundaki önemli içerikleri iyice öğrenmişlerdir. Temel sözcükleri bilmede, elde etmede, yorumlamada ve coğrafi verilerin sunumu ile ilgili becerileri kullanmada yeterlidirler. Coğrafyanın dünyayı mekansal ifadelerle tanımladığını ve sadece neyin nerede bulunduğunu değil, aynı zamanda yer yüzündeki fiziksel ve beşeri hadiselerin dağılımlarının nedenlerini incelediğini bilirler (GFL, 1994).

Bu öğrenciler, coğrafi olayları çok boyutlu düşünebilme becerisine sahiptirler. Fiziki ve beşeri sistemler arasındaki etkileşimin zengin içeriğini ifade edebilirler ve bunları güncel yaşamdaki hadiseler ile süsleyebilirler (GFL, 1994). İnsan-doğa ilişkisi çerçevesinde coğrafi sorgulama becerisini kazanmışlardır. Doğa ve insan sistemlerinin işleyiş ve değişimini kavramışlardır.

Bu öğrenciler, coğrafyanın kuramsal ve kavramsal çerçevesini kavramışlardır (MEB, 2005a). Coğrafyanın hayatın içindeki yerini yeterince algılayabilmişlerdir. Coğrafyanın hayatları boyunca karşılaştıkları bazı problemlerin çözümünde anahtar rol oynayacağını bilirler. Sahip oldukları bilgi ve becerileri gerçek hayatta karşılaştıkları problemleri çözmeye kullanabilirler.

Kazanımlar seviyesindeki on ikinci sınıf öğrencileri, coğrafi bilgi edinme, coğrafi bilgiyi organize etme ve coğrafi bilgiyi analiz etme becerilerini yeterince kazanmışlardır. Birincil ve ikincil kaynaklardan bilgiyi edinirler. Bu bilgiyi çok farklı yöntemlerle organize ederler (örneğin, bilgiyi tasnif etme, görsel hale getirme vb.). Coğrafi bilgiyi derinlemesine düşünerek analiz ederler. Yeryüzündeki farklı mekanlar arasındaki ilişkileri tahlil edebilirler.

Kazanımlar seviyesindeki on ikinci sınıf öğrencilerinin başarı seviyeleri şu şekilde özetlenebilir (GFL,1994): Coğrafi konulara aşina olma, coğrafyanın, mekan ve yer ilişkisini çalışan bir bilim olduğunun farkında olma, coğrafi sözcükleri, sözlü, yazılı ve grafik iletişimde uygun olarak kullanabilme, bilgi elde etmek ve sunmak için çeşitli becerileri kullanabilme, coğrafyanın prensiplerini, gerçek hayatta karşılabilecekleri durumlar için her zaman uygulayabilme, coğrafyanın, fiziki ve beşeri ortamlardaki değişiklikleri anlamak için bir temel oluşturduğunu kabul etme, fiziki ve beşeri ortamlar arasındaki ilişkiyi yorumlama, küresel karşılıklı dayanışma fikrini anlama.

3.3 KAZANIMLARIN İLERİSİNDEKİ ON İKİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİ

Kazanımların ilerisinde performans sergileyen on ikinci sınıflar, coğrafya konularını kavramaları hem yoğun hem de mükemmeldir. Bu disiplinin temelini kavrayıp, uygulamaları kazanımların üzerindedir. Bu öğrenciler, çeşitli seviyelerdeki mekansal ilişkileri tespit edip, kullanabilirler ve bunları diğer fiziki, sosyal ve beşeri bilimlerle analiz ederek, birleştirebilirler. Kendini geliştirmiş öğrenciler, anlık konular ve soruların ötesinde bir performans gösterirler. Tarihi ve günümüze ait, fiziki ve beşeri, yerel ve global konulara kapsamlı cevaplar geliştirmek için, farklı kaynaklar ve veri çeşitlerini bir araya getirebilirler (GFL, 1994). Bu öğrenciler, insan ve doğa süreçleri ile oluşan ekolojik, ekonomik, sosyal ve politik ilişkileri, dünya genelindeki insanlar, yerler ve çevrelerin birbirleriyle olan etkileşimini kavramışlardır. Harita okur-yazarlığı, bilgi teknolojilerini kullanma, arazi çalışmaları, gözlem ve etkili iletişim kurabilmeyi içeren yöntem ve teknikleri kullanan entelektüel ve sosyal becerilere sahip bireylerdir (MEB, 2005a).

Bu öğrenciler, insan ile doğaya ilişkin tüm unsurları anlayarak, mekanı doğru ve etkili kullanma becerisini taşırlar. Coğrafi bilgi ve becerilerini kullanarak doğa ve insana ilişkin değerleri geleceğe taşıyacak stratejileri geliştirerek, uygulayabilirler. Farklı ölçeklerdeki yer ve çevre ile insan etkileşimini nitelikli bir şekilde ifade edebilirler. Mekansal dokuları, süreçleri ve etkileşimleri kavramışlardır. Politik, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin yaşadığımız ortamı nasıl etkilediğini analiz edebilirler. Coğrafi sorular oluşturup, istatistiksel kanıtları toplarlar, analiz ederek görüşlerini belirtirler. Coğrafi beceriler ile haritalar, uydu görüntüleri ve bilgisayar teknolojileri gibi kaynakları kullanabilirler (MEB, 2005a). Edindikleri coğrafi bilgileri yaşamının her alanında kullanabilmeleri, bu öğrencileri diğer öğrencilerden ayıran en önemli özelliktir. Yüksek düzeyde araştırma kabiliyetine sahip, bağımsız düşünüp, hareket edebilen bireylerdir.

Kazanımların ilerisindeki on ikinci sınıf öğrencilerinin başarı seviyeleri şu şekilde özetlenebilir (GFL,1994): Konular arasındaki ilişkileri tespit edip, kullanabilme, coğrafi fikirler ile diğer derslerdeki fikirler arasında ilişki kurabilme, çok değişik boyutlarda düşünme becerilerini kullanabilme, çok iyi gelişmiş bir coğrafi beceri gösterme, yapıcı ve geliştirici olarak, coğrafyanın realiteleri hakkındaki yeni karşılaşılan durumlar ile mücadele edebilme, geniş bir araştırma becerisini kullanabilme ve bunları çok farklı kaynaklara uygulayabilme, kendi öğrenimleri için sorumluluk sahibi olduklarını düşünebilme.

SONUÇ

Bütün ülkeler, günümüz küresel ekonomisinde rekabet edebilmek, dünyanın doğal yaşam ortamının yaşanabilirliğini sağlamak ve dünyamızı paylaşan farklı insanlardan meydana gelen kültürleri kavramak için, kendi vatandaşlarının dünya hakkındaki bilgilerine muhtaçtırlar (GFL, 1994). Sözü edilenlerin istenilen seviyede gerçekleşebilmesi ilk ve ortaöğretimde nitelikli bir coğrafya eğitimini gerektirir. Coğrafyada başarı düzeyi yüksek öğrenciler yetiştirmek, ülkemizin geleceği açısından son derece önemlidir.

Türkiye’de ilköğretimde çeşitli derslerin (hayat bilgisi, fen ve teknoloji, sosyal bilgiler) içeriğinde kendine yer bulan ve ortaöğretimin tüm okullarında 9. ve

10. sınıflarında zorunlu, 11. ve 12. sınıflarda zengin içeriği ile genel liselerin fen alanları ile fen liselerinde seçmeli olarak okutulan coğrafya, eğitim sistemimizin temel derslerinden biridir. İlgili öğretim programlarına (hayat bilgisi, fen ve teknoloji, sosyal bilgiler, coğrafya) ilişkin kazanımlar tetkik edildiğinde, ülkemizde 12 yıllık eğitim süreci sonunda coğrafya eğitimi ile öğrencilerin öğrenerek davranışlarında meydana getireceği değişikliklerde aşağıda belirtilen hususlarda yeterli olmaları beklenmektedir (MEB, 2005a; GFL, 1994):

- ✓ Coğrafyanın hayatın içerisindeki yerini algılama
- ✓ Coğrafya konuları ile ilgili uygun içerikleri hatırlayabilme
- ✓ Coğrafi bilginin oluşum sürecinde başvuru araştırma ve sunum tekniklerini kullanma
- ✓ Farklı elektronik ve yazılı kaynaklardan coğrafi bilgilere erişme
- ✓ İnsan, değişik yerler ve doğal yaşam ortamlarının zengin ve farklı karakterlerini anlama
- ✓ İnsan ve doğal ortam arasındaki mekansal ilişkileri tanıma
- ✓ Harita, küre ve diğer coğrafi araçlar ve teknikleri (tablo, grafik, diyagram, hava fotoğrafı ve uydu görüntüleri gibi) yorumlayabilme
- ✓ Yerel, bölgesel ve küresel ölçekte, insanların karşılıklı dayanışmalarında temel iki unsurun mekan ve yer ilişkisi olduğunu anlama
- ✓ Sistemik olarak coğrafi metotları kullanarak, problemleri çözme
- ✓ Ülkesine ve dünyaya ait mekansal değerlere sahip çıkma

Yukarıda sözü edilen hususlar coğrafya eğitiminin temel kazanımlarını yansıtmaktadır. Bu kazanımlar; farklı derslerin programlarında verilen ayrıntılı kazanımları kapsayan bir bütünü oluşturur. Öğrencilerin başarı düzeylerinin bu kazanımlar seviyesinde ya da üzerinde oluşu ülkemizdeki coğrafya eğitiminin amacına eriştiğinin bir göstergesi olacaktır.

KAYNAKÇA

GFL (Geography For Life) (1994): *The National Geography Standarts: Geography Education Standarts Project*, Washington D.C.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2005a): Coğrafya Dersi Öğretimi Programı (9., 10., 11. ve 12. sınıflar), Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2005b): Sosyal Bilgiler Programı (4., 5., 6. ve 7. sınıflar), Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2005c): İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı (4., 5., 6., 7. ve 8. sınıflar), Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2005d): İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1., 2. ve 3. sınıflar), Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

Taş, H. İ. (2005): *Coğrafya Zamanı: Yeni Amerikan Ulusal Coğrafya Standartları (Time For Geography: The New National Standarts-Anthony R. De Souza)*, Arı, Y. (Editör), 20.yüzyılda Amerikan Coğrafyasının Gelişimi, s.227-231, Çizgi Kitapevi, Konya.